

P.J. van Koppen (1995) Amerikaans tappen: Het nut van
afluisteren. *Nederlands Juristenblad*, 70, 269-273

Amerikaans tappen

*Het nut van afluisteren**

Peter van Koppen is
hoofdonderzoeker bij
het Nederlands
Studiecentrum
Criminaliteit en
Rechtshandhaving
(NSCR) te Leiden.

In de Verenigde Staten zijn meer gegevens beschikbaar over afluisteren dan in Nederland. Het blijkt een overschat middel te zijn voor opsporing en bewijs. Voordat hier de bevoegdheden van politie en justitie wederom worden uitgebreid zou een onderzoek naar de effectiviteit van nieuwe methodes nodig zijn.

In het rapport *Opsporing Gezocht* van de Werkgroep Van Traa¹ wordt ruim aandacht besteed aan de juridische en rechtsstatelijke kanten van opsporingsmethoden. De Werkgroep lijkt niet ongevoelig voor verruiming van de bevoegdheden van politie en justitie, maar acht in het algemeen een wettelijke basis noodzakelijk. Een parlementaire enquête moet uitwijzen hoe ver men daarbij moet en wil gaan. Inherent aan verruiming van de bevoegdheden van politie en justitie is – met of zonder wettelijke basis – dat de rechten van burgers beperkt worden.² Daarvoor kan goede reden zijn, bijvoorbeeld omdat de bestrijding van criminaliteit met meer bevoegdheden effectiever zal verlopen of zonder nieuwe methoden nauwelijks meer mogelijk is. De vraag of nieuwe methoden effectief zijn en effectiever zijn dan bestaande methoden zou dus de basis van de discussie moeten vormen. De Werkgroep Van Traa heeft in alle gesprekken met betrokkenen naar de effectiviteit van methoden gevraagd.³ Hoewel de meeste geïnterviewden kritisch bleken, werpt de werkgroep de effectiviteit als een soort nagekomen gedachte op als vraagpunt voor de komende parlementaire enquête.

In de discussie in de Tweede Kamer over het wetsontwerp Direct Afluisteren wordt eveneens geringe aandacht gegeven aan de effectiviteit.⁴ Nu is het meten van effectiviteit van opsporingsmethoden geen eenvoudige opgave. In vrijwel alle wat uitgebreidere politie-onderzoeken wordt een aantal methoden naast elkaar gebruikt en is vaak achteraf moeilijk vast te stellen welk deel van het onderzoek van de politie doorslaggevend was voor het succes bij de opsporing. Dat ontslaat de wetgever niet van de plicht om aan zijn burgers duidelijk te maken dat beperking van hun rechten een doel dient en men

moet dus eerst onderzoek verrichten naar de effectiviteit voordat nieuwe methoden worden toegestaan. In dit artikel beperk ik mij tot het nut van afluisteren.⁵ In Nederland wordt nogal veel getapt.⁶ Naar verluidt is de tapcapaciteit in Nederland per hoofd van de bevolking groter dan in welk ander Westeuropees land dan ook. Die wordt nu ingezet voor het afluisteren van gesprekken over de telefoon en sinds kort voor faxverkeer en datacommunicatie. Binnenkort komen daarbij richtmicrofoons en in huis geplaatste microfoons, althans als de behandeling van het Wetsontwerp Direct Afluisteren in de Eerste Kamer wordt voortgezet en de Kamer ermee instemt. De kans daarop acht ik niet gering nu de steun voor een dergelijke verruiming van opsporingsmogelijkheden zowel onder de bevolking als onder juristen groot is.⁷

Over het precieze aantal taps en het succes dat daarmee wordt behaald, bestaan in Nederland geen gegevens. In de Verenigde Staten wèl, want daar wordt wat minder geheimzinnig gedaan over opsporingsmethoden. In onderstaande analyseer ik Amerikaanse gegevens. Ik heb geen redenen kunnen vinden waarom de *feitelijke* uitvoering van tappen in de Verenigde Staten niet relevant zou zijn voor de Nederlandse situatie, zij het dat er natuurlijk wel wat verschillen zijn in de regelingen rond tappen. Ik kom hieronder op de relevantie van de vergelijking terug.

De Amerikaanse toestand

Onder federaal recht⁸ en het recht van 37 staten kan in de Verenigde Staten worden getapt, *bugs* geplaatst en fax- en dataverkeer worden afgetapt nadat een rechter daarvoor machtiging heeft gegeven. Voor het gebruik van richtmicrofoons is geen machtiging nodig. Van het succes van tappen wordt hoog opgegeven: tussen 1982 en 1992 'over 22 000 dangerous felons have been convicted as a direct result from some 8300 court-authorized intercepts conducted by all US law enforcements agencies'.⁹ Op deze bewering is wel wat af te dingen, zoals hieronder zal blijken. In ieder geval worden in de Verenigde Staten per jaar iets meer dan 750 rechterlijke machtigingen afgegeven. Naar verluidt is dat aantal relatief aanzienlijk kleiner dan in Nederland. Daarvoor is een aantal redenen. Ten eerste schijnen Amerikaanse rechters kritischer te kijken naar de aanvraag tot machtiging dan Nederlandse rechters.¹⁰ Ten tweede brengt het tappen in de Verenigde Staten aanzienlijk meer werk met zich mee dan in Nederland. Daar moeten taps *live* uitgeluisterd worden, omdat bij een niet relevant gesprek de tap en de opnameapparatuur afgesloten moet worden en pas weer enige tijd later mogen worden aangezet. In Nederland worden opnames van niet relevante gesprekken pas achteraf vernietigd, zodat de politie in de tapkamer gewoon de apparatuur kan laten doorlopen en bijvoorbeeld eenmaal per dag snel de opgenomen gesprekken kan afluisteren. Ten derde zou in de Verenigde Staten minder getapt worden omdat na afloop van de rechterlijke machtiging van het tappen uitgebreid verslag moet worden gedaan aan het Administrative Office of the US Courts. Kerngegevens van die verslagen worden gepubliceerd.¹¹ Op die kerngegevens is onderstaande analyse gebaseerd.

Amerikaanse gegevens

De Administrative Office of the US Courts meldt tabelsgewijs voor elke gegeven machtiging onder andere het soort tap, de

duur van het tappen, het aantal afgeluisterde gesprekken,¹² het aantal voor de verdachte belastende opgenomen gesprekken, de kosten en enige gegevens over het vervolg: het aantal aanhoudingen, aantal vervolgte verdachten en het aantal veroordelingen in elke zaak.¹³ Op deze gegevens over de machtigingen die zijn afgegeven tussen 1987 en 1992 is de onderstaande analyse gebaseerd.¹⁴

Tabel 1: Gronden waarop machtiging tot tappen is verleend in zaken waarin ook werkelijk is getapt (1987-1992).

<i>Grond waarop machtiging is verleend</i>	<i>Aantal zaken waarin getapt</i>	<i>Succes opsporing (%)</i>	<i>Succes bewijsvoering (%)</i>
Afpersing	466	45	14
Drugshandel	2840	57	14
Moord ^a	120	42	13
Diefstal ^a	111	44	4
Witwassen	66	29	2
Woekerrente ^a	87	34	4
Corruptie ^a	112	21	5
Gokken	625	59	9
Brandstichting ^a	13	50	0
Fraude	44	40	5
Andere gronden	100	49	12
<i>Totaal</i>	4584	53	12

a. In deze categorie zitten niet apart getelde gevallen waarin tevens op grond van verdenking van andere misdrijven toestemming is verleend.

In totaal werden gedurende deze zes jaar 4965 machtigingen afgegeven. De aantallen nemen van jaar tot jaar toe. In 1987 waren het er nog 675; in 1992 was het aantal 47 procent groter: 992. Uiteindelijk werd, om wat voor reden dan ook, in 381 zaken van de machtiging geen gebruik gemaakt. Ik beperk mij tot de resterende 4584 zaken. In tabel 1 is weergegeven voor welke misdrijven de machtigingen zijn afgegeven.¹⁵ In de Amerikaanse traditie van *war on drugs* gaat het, zoals verwacht kan worden, in het overgrote deel van de gevallen om een drugszaak.

Tabel 2: Methoden van tappen (1987-1992).

<i>Vorm van tappen</i>	<i>Aantal</i>	<i>Succes opsporing (%)</i>	<i>Succes bewijsvoering (%)</i>
Telefoon	3342	57	14
<i>Bug</i>	314	32	6
Elektronisch	304	28	5
Telefoon en <i>bug</i>	165	53	15
Telefoon en elektronisch	418	52	8
<i>Bug</i> en elektronisch	18	47	13
Telefoon, <i>bug</i> en elektronisch	20	82	18
Onbekend	3		
<i>Totaal</i>	4584	53	12

Zoals gezegd wordt machtiging gegeven voor het tappen van telefoons, het plaatsen van microfoons (verder te noemen *bugs*) en het aftappen van fax- en datacommunicatieverkeer (verder te noemen elektronisch). In een deel van de zaken wordt een combinatie toegestaan (zie tabel 2).

Gemiddeld werd per zaak 37 dagen getapt, maar dat kunnen meerdere taps zijn, want één machtiging kan voor verschillende taps gelden. De gemiddelde duur van het tappen loopt uiteen voor de verschillende misdrijven: voor corruptie en fraude gemiddeld meer dan 65 dagen, voor moord en gokken minder dan 25 dagen. Dit komt overeen met de bevinding van de Werkgroep Van Traa dat het soms nodig is om langdurig te tappen voordat bruikbare informatie naar boven komt.¹⁶ In 6 procent van de Amerikaanse zaken werd langer dan 100 dagen getapt; in 6 zaken zelfs meer dan een jaar.

In overeenstemming met de lange duur van de taps worden veel gesprekken afgeluisterd (gemiddeld per zaak 1407), veel verschillende personen afgeluisterd (gemiddeld 97) en veel kosten gemaakt (gemiddeld US \$59 008). Zelfs bij het relatief geringe aantal taps in de Verenigde Staten levert dat duizelingwekkende getallen op: in de zes jaar die ik analyseerde werden 6 297 449 gesprekken getapt, 434 196 *verschillende* personen afgeluisterd,¹⁷ en is daarvoor in die zes jaar US \$ 207 667 129 uitgegeven.

Succes

Succes van tappen kan op verschillende manieren vastgesteld worden. Een eerste criterium kan zijn het aantal 'relevante' gesprekken – op z'n Amerikaans *incriminating interceptions* – dat wordt opgevangen. Dat is vaak gering ten opzichte van het totale aantal gesprekken: criminelen en hun familie bellen nogal eens over niet criminele zaken of weten hun criminele commu-

Criminelen en hun familie bellen nogal eens over niet criminele zaken of weten hun criminele communicatie zodanig te verpakken dat die tussen normale telefoongesprekken niet opvalt.

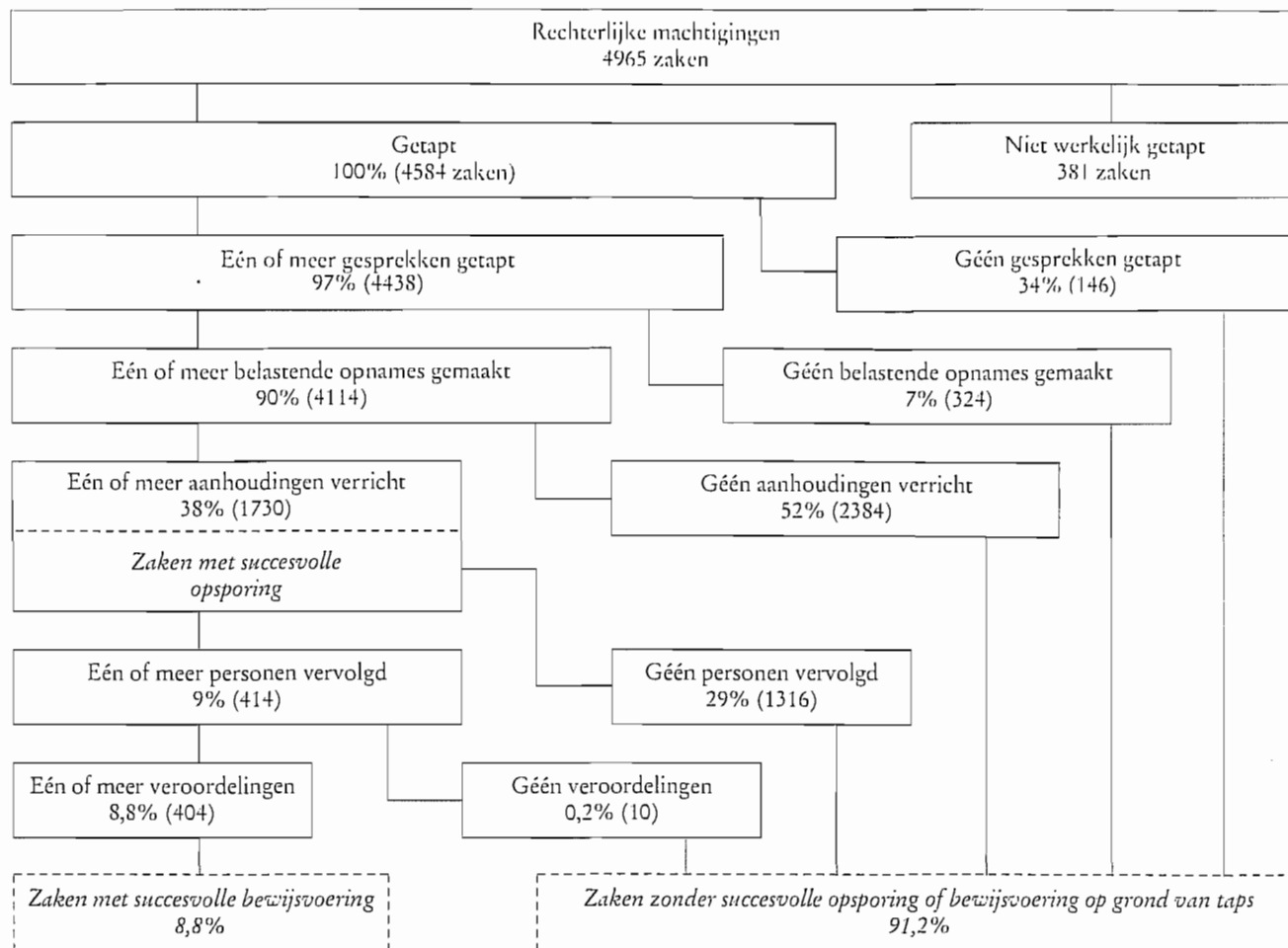
nicatie zodanig te verpakken dat die tussen normale telefoongesprekken niet opvalt. Volgens de opgave van de betrokken politiemensen levert 18 procent van de gesprekken belastende informatie op. Dat lijkt mij hoog en omdat de politie er belang bij heeft van de belastende gesprekken een hoge schatting te geven, zijn twee andere criteria een betere maat voor succes, namelijk het succes bij de opsporing en het succes in de bewijsvoering ter terechtzitting. Een zaak kan in de opsporing succesvol genoemd worden als één of meer verdachten zijn aangehouden; een zaak is daarenboven in de bewijsvoering succesvol als er een of meer veroordelingen zijn gevolgd. In figuur 1 wordt weergegeven hoe in de 4584 zaken in die zin uiteindelijk al dan geen succes is geboekt. In 1730 zaken (38%) zijn aanhoudingen verricht van in totaal 19 023 personen; in 404 zaken (8,8%) volgt uiteindelijk een veroordeling en wel van in totaal 4479 personen.¹⁸

* Ik dank Francis Pakes voor commentaar op een eerdere versie.

1. *Rapport van de Werkgroep Vooronderzoek Opsporingsmethoden*. Tweede Kamer (1994-1995), 23 945, nr 1.
2. A.C. 't Hart (1991) *Recht als schild van Persoens: Voordrachten over strafrechtstheorie*. Gouda Quint, Arnhem.
3. *Opsporing Gezocht*, p. 66.
4. Tweede Kamer (1992-1993), 23 047.
5. Naast het soort effectiviteit dat ik hieronder bespreek, kan ook gesproken worden van een ander soort effectiviteit, namelijk de mate waarin een opsporingsmethode bijdraagt aan juiste beslissingen van de rechter. Afluisteren is een zogenaamde verdachtegeleide opsporingsmethode, hergeen zo zijn eigen problemen met zich meebrengt. Zie daarover uitgebreid: W.A. Wagenaar, P.J. van Koppen & H.F.M. Crombag (1993) *Anchored Narratives: The Psychology of Criminal Evidence*. London: Harvester Wheatsheaf, Chapter 5; en H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar (1994) *Dubieuze Zaken: De Psychologie van Strafrechtelijk Bewijs*. Amsterdam: Contact (2e herziene druk), Hoofdstuk 6.
6. P.J. van Hout (1989) *Het afluisteren van telefoongesprekken als dwangmiddel: Een inquisitoir trekje in het Nederlandse strafverderingsstelsel*. Gouda Quint, Arnhem.

7. Zie P.J. van Koppen, A. Akyürek, J.L.M. Boek & H. Korthof-Marze (1994) *Meningen over afluisteren*. 3(3) *Modus* 4-10; en A.A. Franken (1994) *Strafvoering op drift: Een rapport in opdracht van de Nederlandse Orde van Advocaten*. Gouda Quint, Arnhem.
8. *Omnibus Crime Control and Safe Streets Act*, 1968.
9. Toelichting bij *Digital Telephony and Communication Privacy Improvement Act of 1994*, p. 10.
10. Zie *Opsporing Gezocht*, p. 19, waar de Werkgroep meldt dat de controle op de noodzaak en wenselijkheid van taps door de rechter-commissaris een routinematige aangelegenheid is.
11. Administrative Office of the US Courts (1988-1993) *Report on application for orders authorizing or approving the interception of wire, oral, or electronic communications (Wiretap-Report)*. Washington D.C.
12. Het lezen wordt wat vermoeiend als ik steeds de hele rij van afgeluisterde gesprekken, onderschepte faxen en computerecommunicatie en het plaatsen van microfoons in huis zou noemen, terwijl eveneens geen geschikte generieke term beschikbaar is. Waar ik het hieronder over afgeluisterde gesprekken heb, wordt steeds de hele genoemde rij bedoeld. De Amerikanen spreken overigens over *interceptions*.

13. Daarnaast staan in de tabellen gegevens die hier niet relevant zijn: zoals de naam van de rechter, de naam van de aanvrager, de datum van de machtiging en enkele procedurele gegevens.
14. De gegevens werden gecodeerd door dr. Andreas Böttger van ons zusterinstituut Kriminologisch Forschungsinstitut Niedersachsen in Hannover.
15. Op de twee rechter kolommen van zowel tabel 1 als tabel 2 kom ik hieronder terug.
16. *Opsporing Gezocht*, p. 20.
17. Hier past een kleine nuancering. In de opgave van de gegevens van het Administrative Office wordt gesproken over verschillende personen in elke zaak afzonderlijk. Voor zover personen afgeluisterd worden in verschillende zaken, is dit cijfer overeenkomstig lager. Gezien het geringe aantal taps in een groot land als de Verenigde Staten acht ik de kans echter niet groot dat eenzelfde persoon in verschillende onderzoeken wordt afgeluisterd.
18. Dit wekt ten onrechte de indruk dat in elke succesvolle zaak veel veroordelingen volgen. Dat is onjuist: in de helft van de zaken waarin veroordelingen zijn geweest gaat het om 7 of minder veroordeelde verdachten. In slechts 10 procent van de zaken werden 25 of meer personen veroordeeld, met een uitschieter van 123 personen in één enkele zaak.

Figuur 1: Stroomdiagram van verloop van zaken waarvoor machtiging tot tappen is gegeven.

Het succes loopt nogal uiteen, afhankelijk van het soort zaak waarom het gaat (zie tabel 1, rechter kolommen). Opsporing en bewijs zijn het meest succesvol in afpersings-, drugs-, moord- en gokzaken. Dat zijn ook de soort zaken waarvoor het meest een machtiging is afgegeven. Voor dat verband zijn twee verklaringen mogelijk. Ten eerste zou het een zelfversterkend effect kunnen zijn: in het type zaken waarin tappen relatief het meest succesvol blijkt, wordt daarom ook vaker een machtiging gevraagd. Ten tweede zouden dit de soorten zaken kunnen zijn waarbij de Amerikaanse politie er meer bovenop zit en daarom meer en verdergaande opsporingsmethoden toepast. Als dat het geval is, wordt succes eerder bepaald door de inspanningen van de politie in het algemeen en niet door de inzet van taps. Op de mate waarin succes in deze zaken verklaard kan worden door de inzet van taps, kom ik hieronder terug.

De inzet van de telefoontap is succesvoller dan de inzet van bugs of elektronisch tappen. De cijfers in tabel 2 laten zien dat alleen als de telefoon wordt getapt, eventueel in combinatie met de twee andere methoden, een opsporingssucces van meer dan 50 procent wordt gehaald. De combinatie van alle drie methoden lijkt het meest succes op te leveren, zij het dat het om slechts 20 zaken gaat zodat enkele toevallig succesvolle zaken het beeld kunnen hebben vertekend. Ik heb geen sluitende verklaring voor deze verschillen kunnen vinden, maar een aantal ligt voor de hand. Een gesprek over de telefoon verloopt over het algemeen aanzienlijk gedisciplineerder dan een

gesprek vis-a-vis. Over de telefoon spreekt men van nature minder door elkaar. Bovendien kan verwacht worden dat bij het plaatsen van bugs meer bijgeluiden worden opgevangen dan bij het tappen van de telefoon. Beide verschillen zouden kunnen verklaren waarom telefoontaps succesvoller zijn dan bugs; er is bij een telefoongesprek gewoon beter te verstaan wat gezegd wordt. Het relatief matige succes van elektronisch tappen zou verklaard kunnen worden met grotere technische problemen waarmee dat soort tappen gepaard gaat.

Effectiviteit van afluisteren

De gegevens in figuur 1 laten zien hoe succesvol de opsporing en de bewijsvoering was in zaken waarin een machtiging tot tappen is afgegeven. Dat betekent nog niet dat het succes kan worden toegeschreven aan de inzet van de taps. Opsporing van verdachten kan ook mede of uitsluitend door andere opsporingsmethoden veroorzaakt zijn en de veroordeling kan ook zijn gebaseerd op andere bewijsmiddelen dan de opgenomen gesprekken. In welke mate dat het geval is geweest, wordt in de gegevens van het Administrative Office niet vermeld. Het opsporingssucces van 38 procent en het bewijssucces van 8,8 procent is in ieder geval een overschatting van de effectiviteit van afluisteren. Er kan op basis van de beschikbare gegevens wel een schatting gemaakt worden van de mate waarin andere opsporingsmethoden dan tappen hebben bijgedragen

aan het succes. Dat heb ik gedaan door de zaken waarin belastende gesprekken zijn opgenomen te vergelijken met de zaken waarin wel een machtiging is afgegeven, maar niet werkelijk is getapt of geen belastende gesprekken zijn opgenomen. De tweede categorie is met de eerste vergelijkbaar omdat in beide de politie kennelijk aanleiding zag een machtiging te vragen. Als in de tweede categorie verdachten worden aangehouden en veroordeeld, terwijl de politie opgeeft dat toch niet is getapt of geen belastende gesprekken zijn afgeluisterd, weten wij zeker dat het succes in opsporing en bewijs door andere opsporingsmiddelen is behaald.

In de 851 zaken zonder belastende gesprekken werden in totaal 1424 aanhoudingen verricht en volgden in totaal 343 veroordelingen, zonder dat afluisteren daaraan een bijdrage heeft gegeven. De vergelijking van de twee categorieën zaken staat in tabel 3.

Tabel 3: Vergelijking van succes bij zaken met belastende taps en zaken zonder belastende taps (1987-1992).

	Zaken met belastende gesprekken	Zaken zonder taps of zonder belastende gesprekken
Aantal zaken	4	851
Aantal aanhoudingen	19 023	1424
Aantal aanhoudingen per 100 zaken	462	167
Aantal veroordelingen	9	343
Aantal veroordelingen per 100 zaken	109	40

De gegevens in tabel 3 laten zien dat in zaken waarin de politie een machtiging tot tappen nodig vond, maar toch tappen niet plaats vond of niets opleverde, verdachten worden aangehouden en veroordeeld. Als de opsporingsmethoden die in die zaken tot succes leidden ook werden toegepast in de zaken waarin wel belastende gesprekken worden opgenomen, dan is een redelijke schatting dat 167 van de 462 aanhoudingen (dat is 36%) en 40 van de 109 veroordelingen (37%) in succesvolle tapzaken te danken is aan *andere* opsporingsmethoden dan het tappen.

Op basis van deze extrapolatie kan de effectiviteit van tappen voor de opsporing geschat worden op 64/100 deel van de 38 procent die als opsporingssucces is weergegeven in figuur 1, dat wil zeggen 24 procent. De effectiviteit van tappen voor de bewijsvoering kan geschat worden op 63/100 deel van 8,8 procent, ofwel 5,5 procent.

Conclusies

Het afluisteren van gesprekken, het plaatsen van *bugs* en het onderscheppen van fax- en computerverkeer vergt een grote inspanning om tot succesvolle opsporing te leiden en aan het bewijs ter terechtzitting bij te dragen. Bovenstaande analyse laat zien dat in slechts 24 procent van de zaken waarin tot tappen is overgegaan het afluisteren bijgedragen heeft aan het succes bij de opsporing en in slechts 5,5 procent van de zaken aan de bewijsvoering ter terechtzitting. Tegenover die veroordelin-

De Amerikaanse gegevens laten ook zien dat

'ouderwets' de telefoon afluisteren succesvoller

is dan bugs of het afluisteren van fax- en computerverkeer.

gen stond een enorme inspanning: per veroordeling op basis van belastende gesprekken over de tap is dan US \$ 814 380 uitgegeven en zijn 24 695 gesprekken afgeluisterd waaraan 1703 verschillende personen deelnamen.

In de Verenigde Staten wordt relatief aanzienlijk minder getapt dan in Nederland. Daar moeten taps – in tegenstelling tot in Nederland – *live* worden uitgeluisterd en moet achteraf uitgebreid verslag uitgebracht worden aan het Administrative Office of the US Courts. De grote inzet van personeel die beide regels vergen, doet vermoeden dat de Amerikaanse politie aanzienlijk selectiever omspringt met tappen dan de Nederlandse. Aan de ene kant betekent dit, dat in Nederland meer getapt moet worden, voordat succes bij opsporing en bewijs geboekt kan worden. Aan de andere kant doen wij het hier goedkoper, omdat de taps niet *live* uitgeluisterd hoeven te worden.

Ongetwijfeld heb ik overeenkomsten en verschillen tussen Amerikaans en Nederlands tappen over het hoofd gezien, niet in de laatste plaats omdat vooral in Nederland over dit soort opsporingsmethoden nogal geheimzinnig wordt gedaan. Niettemin lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat afluisteren van gesprekken in de ruimste zin van het woord weinig effectief is voor opsporing en bewijs. Er kunnen overigens andere redenen zijn om personen te tappen. Politie mensen vinden een tap soms van belang om meer inzicht te krijgen in de levenswandel van de verdachten in grote onderzoeken of om in ieder geval enige communicatiekanalen van de verdachten in de gaten te houden, ook al wordt voor de opsporing en het bewijs daarvan niets verwacht. In hoeverre daarvoor tappen effectief is, kan op basis van de mij beschikbare gegevens niet gezegd worden.

Aan de geringe effectiviteit van tappen kunnen twee gevolgtrekkingen worden verbonden. Men kan concluderen dat om die reden tappen beter achterwege kan blijven en a fortiori dat ook doen voor andere 'nieuwe' opsporingsmethoden. Men zou ook kunnen concluderen dat, gezien de geringe effectiviteit van tappen, juist nieuwe opsporingsmethoden noodzakelijk zijn. In ieder geval laten de Amerikaanse ervaringen zien dat het niet verstandig is de bevoegdheden van politie en justitie in de Nederlandse strafvordering (opnieuw) uit te breiden zonder deugdelijk onderzoek naar de effectiviteit van opsporingsmethoden. De Amerikaanse gegevens laten ook zien dat 'ouderwets' de telefoon afluisteren succesvoller is dan *bugs* of het afluisteren van fax- en computerverkeer. Het verdient daarom aanbeveling dat de effectiviteit van de nieuwe mogelijkheden van Direct Afluisteren worden onderzocht, voordat de Eerste Kamer met het wetsontwerp instemt. □

pensioenbetalingen over de opbouwperiode tussen 8 april 1976 en 17 mei 1990 slechts een beroep kan worden gedaan, indien zulks vóór 17 mei 1990 is gevorderd.

Blijft de verbijstering over de spectaculaire averij van het Hof van Justitie. De enige verklaring ervoor kan zijn dat het Hof blind heeft gevaren op de gegevens van het ABP en het ministerie van SoZaWe, alwaar onder het goedkeurend oog van de premiers Van Agt en Lubbers reeds zeventien jaar hun 'niets-dan-nonsens'-beleid wordt uitgevoerd. Er is dan ook op SoZaWe zowat geen hoge ambtenaar meer te vinden die nog weet heeft van wat er in AOW-regelingen staat.

Being powerful makes the most equal animals blind, lazy and utterly incompetent.

Hieke Snijders-Borst

1. Zaak c-7/93.

2. Zaak 23/84. Arrest van 18 september 1984, Jur. 1984, p. 3225. Voor een uitvoeriger bespreking van de zogenaamde BOPA-kwestie leze men Rechtspraak Vrouwen en Recht, Ars Aequi Libri, 1992, p. 723 t/m p. 720 (ten onrechte aldaar niet onder 'Europees gemeenschapsrecht, gelijke beloning' vermeld, maar onder 'Premie (Bopa-regeling)').

Video-opnamen: een effectief middel bij bewijsvoering in gerechtelijke procedures betreffende ernstige strafbare feiten

Door het vastleggen van verklaringen op video van verdachten of van getuigen voorkom je foutieve en tegenstrijdige verklaringen (zoals bij de getuigenverklaring van de voormalige transportondernemer P.K. tijdens de behandeling van de zaak in hoger beroep (31 okt. jl.) tegen de drugshandelaar Charles Z waarin P.K. later werd beschuldigd van meened). Tijdens de behandeling van strafzaken of in het hoger beroep tegen verdachten wordt door advocaten van de verdachten vaak kritiek geleverd op de wijze waarop het verhoren van verdachten heeft plaatsgevonden, met name wordt de politie verweten dat zij geen video-opnamen van de verhoren heeft gemaakt. Het lijkt nuttig wat nader in te gaan op de voordelen van het op video opnemen van het verhoor van verdachten.

• *Het verhoor van de verdachten kan tot eenmaal beperkt worden.*

Het aantal ondervragingen en het aantal ondervragers kan tot het strikt noodzake-

lijke worden beperkt. Een belangrijk voordeel daarvan is dat de tegenstrijdigheden in de verklaringen tot een minimum kan worden beperkt. Bovendien wordt het risico vermeden van al te grote pressie c.q. manipulatie door opeenvolgende ondervragers.

• *De gang van zaken bij het verhoor, met name de wijze waarop de vragen worden gesteld, wordt voor de rechter en de verdediging controleerbaar.*

De video-opname legt actuele informatie, zoals door de verdachten kort na het gebeuren verstrekt, op goede en controleerbare wijze vast. Aldus kan een zo nauwkeurig mogelijk verslag worden verkregen van wat de verdachten vertelden, voordat het verstrijken van de tijd bepaalde details uit het geheugen van de verdachten doet verdwijnen. Dit is van groot belang voor de bewijsvoering, die immers in dergelijke gevallen in sterke mate afhankelijk is van de verklaringen van de verdachten.

De video-opname kan behulpzaam zijn bij het oprispen van het geheugen van de verdachten tijdens de zitting en ook het herroepen van eerdere verklaringen voorkomen. Ook kan de herroeping het gevolg zijn van een psychologisch proces. Het gebruik van de video-opname kan de kwaliteit van de ondervraging bevorderen. De ondervrager, wetend dat het verhoor wordt opgenomen, zal ervoor zorgen dat hij zoveel mogelijk de juiste techniek hanteert, suggestieve vragen vermijdt en dat hij de verdachten niet onder druk zet of opjaagt. Kortom, de vraag of het verhoor

wel op de juiste wijze heeft plaatsgevonden kan aan de hand van de video-opname op een afdoende manier worden besproken en beantwoord.

Het zien van de video-opname kan de verdachte ertoe brengen te bekennen. De verklaringen van de verdachte kunnen zo overtuigend zijn dat ontkennen geen zin meer heeft. Dit kan ook worden veroorzaakt doordat de verdachte door de video-opname eerst echt is gaan beseffen wat hij heeft aangericht; een schuldgevoel dat tot bekentenis kan leiden (zoals in zaken van verkrachtingen).

• *De persoonlijkeheidsstructuur van de verdachten kan zonodig aan de hand van de videoband door gedragsdeskundigen beoordeeld worden.*

Deskundigen kunnen de video-opname mede gebruiken om zich een oordeel te vormen over de verklaringen van de verdachte en met betrekking tot de vraag of er sprake is geweest van strafbare feiten. Indien consistente video-opnamen worden gemaakt van het verhoor van de verdachten kunnen niet alleen de rechter, maar ook de officier van justitie en de verdediging een goed beeld krijgen van de methode, de kwaliteit van de ondervraging van de politie of de rechter-commissaris. Processen-verbaal vormen 'slechts' de door verbalisanten gemaakte samenvatting van de ondervraging. Niet duidelijk wordt wat er letterlijk is gezegd, hoe er ook non-verbaal (gezichtsuitdrukking, lichaamshouding, etc.) op de gestelde vragen is gereageerd. Kortom het ontbreken van video-opnamen laat ruimte voor kriti-

Amerikaans tappen. Rectificatie

In het artikel van dr P.J. van Koppen dat onder deze titel in NJB 95/8/p. 269 e.v. verscheen is tabel 3 verkeerd afgedrukt.

Hieronder volgen de goede cijfers:

Tabel 3: Vergelijking van succes bij zaken met belastende taps en zaken zonder belastende taps (1987-1992).

	Zaken met belastende gesprekken	Zaken zonder taps of zonder belastende gesprekken
Aantal zaken	4 114	851
Aantal aanhoudingen	19 023	1424
Aantal aanhoudingen per 100 zaken	462	167
Aantal veroordelingen	4 479	343
Aantal veroordelingen per 100 zaken	109	40